

WYKORZYSTANIE KRÓLIKÓW W REKREACJI CZŁOWIEKA

Andrzej Gugolek^{1*}, Joanna Kręciewska²

¹Katedra Hodowli Zwierząt Futerkowych i Łowiectwa

²Studenckie Koło Naukowe Hodowców Zwierząt Amatorskich, Katedra Hodowli Zwierząt Futerkowych i Łowiectwa

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wydział Bioinżynierii Zwierząt, Oczapowskiego 5, 10-719 Olsztyn

*E-mail gugolek@uwm.edu.pl, ORCID: 0000-0002-5360-9755

Abstrakt

Króliki domowe są coraz częściej hodowane w celach hobbyistycznych – rekreacyjnych. Dla wielu ludzi ich hodowla jest życiową pasją. W artykule przedstawione zostały możliwości wykorzystania królików w różnych formach rekreacji człowieka. Najczęstszą formą rekreacji z wykorzystaniem królików jest sam proces ich chowu czy hodowli, i to zarówno utrzymywanych w domu w charakterze zwierząt towarzyszących, jak i w hodowlach przydomowych. Utrzymanie rasowych królików to także okazja do organizowania ich wystaw i pokazów. Króliki utrzymywane są ponadto jako „atrakcja” w gospodarstwach agroturystycznych, skansenach i parkach króliczych. Organizowane są również zawody sportowe z udziałem królików – np. skoki przez przeszkody. Zawody te stały się popularne w całej Europie, odbywają się także w Polsce. Najnowszymi trendami w rekreacji z wykorzystaniem królików są królicze kawiarne i bunny yoga. Ponadto króliki przedstawiane są w wielu dziedzinach sztuki, której tworzenie i odbiór służy rozrywce i wypoczynkowi. Kontrowersyjną formą rekreacji dla większości współczesnych ludzi jest polowanie na króliki. Przedstawione informacje wskazują, że króliki znalazły swoje miejsce w wielu formach rekreacji oraz innych dziedzinach ludzkiego życia. Warto zauważyć, że coraz częściej hodowla i wykorzystanie królików odbiegają od modeli dotychczas przyjętych.

Słowa kluczowe: Oryctolagus cuniculus, hodowla, rekreacja, rozrywka

Wstęp

Wiele gatunków zwierząt towarzyszy człowiekowi podczas spędzania wolnego czasu, najczęściej są to aktywności o charakterze rekreacyjnym, chociaż niektóre z nich zaliczane są do sportów. Często te drugie nie są wolne od negatywnych komentarzy o wydzwiku etycznym. Przykładem takich działań mogą być zawody rodeo, korrida czy niektóre sporty jeździeckie. Ich przeciwnicy uważają je za niepotrzebne okrucieństwo wobec zwierząt. Również niektóre formy rekreacji człowieka, w których biorą udział zwierzęta, są przez pewne środowiska negowane lub nawet potępiane, czego przykładem może być polowanie. Stosunek do rekreacji i sportów z wykorzystaniem zwierząt jest różny w poszczególnych częściach świata, a także zależy od tradycji i światopoglądu oceniającego (Jastrzębska i in., 2017a).

Popularnym zwierzęciem utrzymywanym przez człowieka jest królik domowy (*Oryctolagus cuniculus*). Tradycyjnie zaliczany jest do zwierząt futerkowych, chociaż obecnie najczęściej jest hodowany w charakterze zwierzęcia rzeźnego lub towarzyszącego. Dla wielu

ludzi w Polsce i na świecie hodowla królików jest jednak życiową pasją wypełniającą wolny czas (Gugolek i Strychalski, 2018).

W poniższym artykule przedstawione zostaną możliwości wykorzystania królików domowych w różnych formach rekreacji człowieka. Być może część opisywanych aktywności nie jest znana szerszej grupie czytelników, a niewątpliwie są warte poznania lub choćby zauważenia. Współczesna zootechnika coraz bardziej zmienia swoje oblicze, zmierzając w kierunku hodowli i użytkowania zwierząt amatorskich i towarzyszących.

Praca powstała na podstawie literatury naukowej, również źródeł internetowych, gdyż wiele nowych aktywności rekreacyjnych nie doczekało się jeszcze opracowań literaturowych. Znaczna część wykorzystywanych publikacji została opracowana w Katedrze Hodowli Zwierząt Futerkowych i Łowiectwa UWM w Olsztynie, której pracownicy i studenci zajmują się wieloma aspektami hodowli królików. Powstała także jako wynik własnych obserwacji i przemyśleń autorów, opartych o doświadczenia związane z prowadzoną hodowlą królików.

Króliki w rekreacji człowieka

Zgodnie z jedną z definicji – rekreacja jest formą podejmowania aktywności umysłowej lub fizycznej, poza codziennymi obowiązkami. Rekreacja kwalifikowana jest czasem jako forma sportu, jednak bez czynnika komercyjnej rywalizacji. Króliki, podobnie jak inne zwierzęta, mogą być wykorzystywane w rekreacji i wypoczynku człowieka (Jastrzębska i in., 2017a).

Przydomowy chów i hodowla

Najczęstszą formą rekreacji z wykorzystaniem królików jest sam proces ich chowu czy hodowli i to zarówno utrzymywanych w domu w charakterze zwierząt towarzyszących, jak i w hodowlach przydomowych. Wśród różnych form hodowli zwierząt obecnie jedną z głównych jest hodowla traktowana jako hobby, zapewniająca stały kontakt z naturą i zdrowy wysiłek fizyczny. Posiadanie zwierząt wymusza bowiem aktywność człowieka w wielu płaszczyznach, tak umysłowych, jak i fizycznych. Jest wektorem zgłębiania wiedzy biologicznej niezbędnej podczas hodowli. Ważna jest także aktywizacja fizyczna np. podczas pozyskiwania pasz zielonych, suszenia siana, uprawy roślin paszowych, procesu karmienia, przygotowania klatek, obsługi zwierząt i itd. (Gugolek i Strychalski, 2018; Stern, 2021).

Według Stern (2021) to właśnie przydomowa hodowla królików, obok chowu drobiu, zaliczana jest do najczęstszych sposobów zaspokajania zapotrzebowania na mięso, a także na skóry, wełnę czy nawóz w małych gospodarstwach rodzinnych i agroturystycznych.

Domowy chów i hodowla

Obecnie coraz liczniejsze, obok królików hodowanych w różnych celach utylitarnych, są też zwierzęta utrzymywane w domach, w charakterze zwierząt towarzyszących. Ich liczba jest trudna do oszacowania, należy jednak sądzić, że w naszym kraju „domowe króliki” to trzeci, po psach i kotach, pod względem popularności *ex aequo* ze szczurami hodowanymi, gatunek zwierzęcia hodowanego w domach (Zwoliński, 2014). Warto przypomnieć, że króliki w polskich domach pojawiły się dość późno, zaczęto je bowiem hodować dopiero w latach 90. XX wieku. Natomiast w skali świata, najwcześniej, bo już w czasach wiktoriańskich, pojawiły się w domostwach Brytyjczyków. Są tam nadal bardzo popularne, szacuje się, że na Wyspach Brytyjskich utrzymuje się około 900 000 królików w charakterze zwierząt towarzyszących (<https://www.rspca.org.uk>; Amato, 2015).

Chów królików w domach w charakterze zwierząt towarzyszących to również rekreacja umożliwiająca wypoczynek po pracy, zapewniająca kontakt ze zwierzęciem, będącym namiastką natury w środowisku wielkomiejskim. Najczęściej w domach hoduje się miniaturowe króliki bezrasowe, reksy, baranki (mini lop), karzełki teddy lub hermeliny (Mettler,

1993; Taborska, 2000; Hermanowicz, 2022), chociaż równie dobrze mogą to być zwierzęta innych średnich lub nawet dużych, oryginalnych ras lub nawet zwierzęta bezrasowe (Kowalska i Gugolek, 2011; Grinholc i Gugolek, 2020). Hodowla zwierząt stymuluje także pogłębianie wiedzy ogólnej i biologicznej, co wynika z ciekawości i chęci poznania potrzeb zwierząt, którymi się opiekujemy. Utrzymywanie zwierząt w domach pomaga w kształtowaniu osobowości dzieci i młodzieży. Wytwarza szczególnie poczucie obowiązkowości, a także uczy dążenia do wzorców. Jest to także nauka układów partnerskich i sposób na łagodzenie usposobienia, dlatego króliki i inne zwierzęta utrzymuje się w zakładach penitencjarnych, schroniskach dla osób bezdomnych, uzależnionych, czy z innych powodów wykluczonych (<http://www.owes.info.pl>; Gugolek i Strychalski, 2018).

Wystawy i pokazy

Utrzymanie zwierząt, szczególnie tych rasowych, jest także okazją do spotkań towarzyskich hodowców, zebrań organizacji hodowlanych, wymiany wiedzy i poglądów. Ważnym aspektem zorganizowanej hodowli zwierząt są również wystawy i pokazy. Jest to forma aktywności fizycznej i społecznej. Zarówno sam udział w wystawach i pokazach, jak i ich przygotowanie wymaga wysiłku organizacyjnego, fizycznego i psychicznego. Ponadto działalność w organizacjach hodowców kształtuje zachowania prospołeczne, a także uczy współzawodnictwa, np. podczas wystaw zwierząt (Lorek i Gugolek, 2008).

W naszym kraju funkcjonuje wiele organizacji skupiających hodowców królików. Są to między innymi: Krajowy Związek Hodowców Królików, Związek Hodowców Królików Rasowych, Związek Hodowców Królików i Drobnego Inwentarza Ziemi Wieluńskiej, Lubelski Związek Hodowców Królików Rasowych, Podlaski Związek Hodowców Królików i Drobiu Ozdobnego, Mazowiecki Związek Królików, Łódzki Związek Hodowców Zwierząt Futerkowych i Drobnego Inwentarza, Krajowy Związek Hodowców Królików w Gnieźnie, Ogólnopolski Związek Hodowców Królików Rasowych i Drobiu Ozdobnego. Pełnią one ważną funkcję nie tylko w aspekcie doskonalenia pogłowia zwierząt hodowlanych, lecz także społeczną. Nie tylko hodowcy są beneficjentami wystawiania zwierząt. Wystawa to także forma atrakcji, często o charakterze dydaktycznym dla zwiedzających, okazja do aktywności dla działaczy-organizatorów, a także ekspertów-sędziów. O popularności tej formy rekreacji w Polsce może świadczyć przykład XIX Ogólnopolskiej Wystawy Królików Rasowych, Drobiu Ozdobnego i Gołębi, która odbyła się 3–4 lutego 2024 roku w Wieluniu. Na wystawie zaprezentowano 1081 królików różnych ras i odmian barwnych (<https://www.radiozw.com.pl/>).

Atrakcje turystyczne

Wykazano, że zwierzęta hodowlane, jak i dziko żyjące mają pozytywny wpływ na generowanie ruchu turystycznego i jego organizację (Berbeka, 2016). Króliki utrzymywane są jako atrakcja w gospodarstwach agroturystycznych, skansenach i parkach króliczych. Wypoczynek taki umożliwia kontakt z naturą oraz zdobywanie wiedzy na temat życia dawnej wsi. Badania naukowe wskazują, że bardziej atrakcyjne dla zwiedzających są obiekty, w których utrzymuje się różne gatunki i rasy zwierząt. Na znaczenie królików w agroturystyce wskazują Jęczmyk i in. (2021), którzy podają, że w co szóstym z badanych przez nich obiektów hodowano te zwierzęta.

Szczególną atrakcją turystyczną na skalę światową jest należąca do Japonii „królicza wyspa” Ōkunoshima. Popularność jej wzrosła w ostatnich latach głównie poprzez ekspozycję w mediach społecznościowych. Jej atrakcją są żyjące tam króliki. Nie jest dokładnie wiadomo, skąd się tam wzięły – istnieją dwie teorie, z których jedna mówi o sprowadzeniu królików na tę wyspę w celu badania na nich broni chemicznej, natomiast druga o przywiezieniu przez studentów w 1972 roku ośmiu królików, które się rozmnożyły. Szacuje się, że liczba tych zwierząt na wyspie przekroczyła już 1000 osobników. Turyści mają możliwość uczestni-

czenia w wybranej formie interakcji ze zwierzętami. Mogą je karmić, głaskać, przytulać i trzymać na rękach. Zwierzęta są oswojone, same podchodzą do ludzi i wskakują na kolana (Usui i in., 2018; Usui, 2021). Odwiedzający w centrum turystycznym mogą też zrobić „króliki” z lokalnych naturalnych materiałów, takich jak liście, orzechy i bambus. Znajdujące się tam restauracje proponują potrawy z królików (<https://www.national-geographic.pl>).

Skoki przez przeszkody - sport

Do „króliczych sportów” zalicza się skoki przez przeszkody (rabbit jumping, rabbit hopping, kaninhop). Podczas takich zawodów zwierzęta pokonują tor w asyście właściciela-trenera, który biegnie obok przeszkód i pomaga zwierzęciu odpowiednimi komendami słownymi. Zwierzęta są najczęściej w szelkach i około dwumetrowej smyczy (Jastrzębska i Gugolek, 2016). Rabbit jumping powstał w 1970 roku w Szwecji, gdzie też odbyły się pierwsze zawody. Początkowo zasady tej konkurencji wzorowano na regulaminie sportu jeździeckiego – skoków przez przeszkody, jednak z czasem zmodyfikowano go tak, aby był lepiej dopasowany do natury i możliwości fizycznych królików. Istnieją cztery różne dyscypliny króliczych skoków. Są to: skoki przez przeszkody ustawione w linii prostej, skoki przez przeszkody ustawione ukośnie, skok wzwyż oraz skok w dal. Sport ten stawał się coraz bardziej popularny w całej Szwecji, co doprowadziło w 1994 roku do powstania Swedish Federation of Rabbit Jumping (Szwedzka Federacja Króliczych Skoków), w skład której wchodzi ponad 20 różnych klubów. W 2002 roku podobna organizacja powstała w Norwegii, a w 2004 roku w Finlandii. Konkursy skoków królików są popularne także w Danii, Niemczech, Czechach, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych (<http://petslady.com>; <http://rabbithoppingnz.wixsite.com>). O popularności tego sportu w Europie może świadczyć przykład naszych sąsiadów z niemieckiej i czeskiej organizacji skupiającej miłośników króliczych skoków. W 2024 roku w Niemczech zaplanowano rozegranie 40, a w Czechach 18 konkursów skoków. Natomiast Mistrzostwa Europy odbyły się 3 maja 2024 roku w Szwajcarii (<https://www.kanin-hop.de>; <https://kralicishop.eu>).

Również w Polsce odbyły się już pierwsze pokazy i konkursy skoków króliczych. Miało to miejsce w 2018 roku podczas Krajowej Wystawy Gołębi Rasowych i Drobного Inventarza w Kielcach (Kędziński, 2018). Ten rodzaj rekreacji/sportu z udziałem królików znajduje coraz więcej zwolenników, jednak trzeba zauważyć, że podobnie jak w przypadku innych sportów, w których biorą udział zwierzęta, ma też swoich przeciwników. Oskarżają oni właściciele startujących zawodników – zwierząt o okrucieństwo wobec nich. Autorzy uważają, że zarzuty te są bezpodstawne, gdyż w sporcie tym, a w zasadzie w formie rekreacji, człowiek i zwierzę stanowią zespół, podejmujący wspólnie wysiłek podczas pokonywania przeszkód.

Kawiarnie i bunny yoga

Zwierzęce kawiarnie to jeden z nowszych trendów rekreacji z wykorzystaniem zwierząt. Jako pierwsze powstały kocie kawiarnie, jednak istnieją również kawiarnie z innymi gatunkami zwierząt, w tym z królikami – tzw. bunny cafe. Pierwsza taka kawiarnia została otwarta w Vancouver w Kanadzie, w czerwcu 2021 roku. Kolejną była królicza kawiarnia w Tokio. Natomiast pierwsza taka kawiarnia w Europie powstała w Polsce, w Krakowie, w 2022 roku. Jest to nowatorski pomysł połączenia kawiarni z azylem dla królików. Według osób prowadzących kawiarnię jej celem jest edukacja gości na temat opieki nad królikami i ich adopcji, możliwości doświadczenia niezwykłych, terapeutycznych przeżyć z tymi zwierzętami oraz zapewnienie godnych warunków rezydentom kawiarni. Placówki o podobnym charakterze powstały także w innych miastach – Warszawie, Lublinie, Katowicach, Rzeszowie i Zakopanem (<https://bunnycafe.pl>). Kolejną nową formą rekreacji z królikami jest wzorowa-

na na puppy joga – bunny joga, gdzie uczestnicy ćwiczą jogę w towarzystwie królików (<https://www.youtube.com/watch?v=eDIfm0lka4E>).

Rekreacja łowiecka

Dla większości współczesnych ludzi kontrowersyjną formą rozrywki jest polowanie na króliki. Rozpatrując to zagadnienie historycznie, warto przypomnieć, że łowy były powszechną rozrywką w ubiegłych stuleciach. Dowodem na to jest angielskie słowo „game”, które oznacza nie tylko „grę” lecz także: „polowanie” i „dziczyznę” (Jastrzębska i in., 2017b). Polowanie jest aktywnością, którą człowiek zajmował się od zawsze. Łowiectwo zmieniało się na przestrzeni lat, od ważnego sposobu dostarczania żywności, aż do sposobu na spędzanie wolnego czasu w naturze, z istotnym uwzględnieniem ochrony zwierząt łownych (Cheda, 2010; Chmiel i Derewiecki, 2017).

Polowania na króliki są prowadzone również w Polsce, a dziki królik jest zgodnie z prawem łowieckim zwierzęciem łownym, jednak polowania na te zwierzęta nie są tak popularne jak w Wielkiej Brytanii, Francji czy Hiszpanii, gdzie mają ogromne tradycje. Na świecie występuje wiele form polowań na króliki. Poluje się z bronią palną, psami, ptakami drapieżnymi lub fretkami. Polowaniu z fretkami (ferreting) poświęcono wiele miejsca w brytyjskiej i amerykańskiej literaturze łowieckiej (Mannix, 1967; Carnegie, 1988). W Polsce ten rodzaj polowania nie jest dozwolony, natomiast z fretkami na króliki polują nasi sąsiedzi – Czesi (Hanzal i in., 2016). Warto zauważyć, że polowanie na króliki miało także swój udział w powstaniu ras psów myśliwskich, które są wyspecjalizowane w polowaniu na króliki, między innymi jamniki królicze, które wypłaszają zwierzęta z nor, czy liczne rasy aportujące (Biały, 1994).

Rozrywka, kultura i sztuka

Rozrywka jest również jedną z form rekreacji i wypoczynku. Jest to bardzo szerokie pojęcie, które wiąże się mocno z człowiekiem oraz jego kulturą. Rozrywką może być tworzenie i odbiór różnych form sztuki, oglądanie filmów, słuchanie muzyki, czy czytanie książek (Obidziński, 2015).

Króliki przedstawiane są w wielu dziedzinach sztuki, której tworzenie i konsumowanie służy rozrywce i wypoczynkowi. Liczne są przedstawienia tych zwierząt w sztukach plastycznych, głównie malarstwie. Dzieła Richarda Bucknera, portrecisty z Wielkiej Brytanii, często przedstawiały dzieci z królikami domowymi. Również dwóch przedstawicieli XIX-wiecznego malarstwa rodzajowego z Niemiec – Hermann Kaulbach i Felix Schlesinger w swoich pracach ukazują dzieci w towarzystwie królików (<https://sztukadluga.com>).

Filmy czy też „filmiki z królikami” można zobaczyć na różnych portalach internetowych czy w mediach społecznościowych typu Facebook lub Instagram. Bardzo popularne jest tworzenie kont swoim pupilom oraz umieszczanie zdjęć i krótkich filmów z życia codziennego tych zwierząt. Jest to uznane działanie nie tylko wśród właścicieli, ale również osób, które z różnych względów nie mogą posiadać własnego królika i chętnie obserwują konta tych zwierząt.

Postacie królików występują często w filmach animowanych. Najlepszym przykładem jest znany chyba wszystkim Królik Bugs (Bugs Bunny) z serii kreskówek Warner Brothers. Postać ta, choć bardziej przypomina zająca, to jednak nazywa się bunny – królik/króliczek. Również w bajkach całego świata pojawiają się króliki, będące najczęściej pozytywnymi bohaterami. Dzieła te, pierwotnie w formie książek, były wielokrotnie ekranizowane. Przykładem królika z książki, a następnie filmu jest Biały Królik z *Alicji w Krainie Czarów* Lewisa Carrolla. Znaną postacią jest też Piotruś Królik stworzony przez Beatrix Potter z książki

i filmu o tym samym tytule. W *Kubusiu Puchatku* także występuje Królik, który jest przyjacielem głównych postaci. Podobnych przykładów można oczywiście znaleźć więcej (<https://www.familyeducation.com>).

Warto także przypomnieć książkę wybitnego brytyjskiego pisarza Richarda Adamsa – *Wodnikowe Wzgórze*. Przedstawia ona historię wędrowki grupy królików, które uciekają ze zniszczonej przez ludzi królikarni, walczą o przetrwanie, przeżywając przy tym dramatyczne przygody, aż w końcu osiedlają się w miejscu zwanym Wodnikowe Wzgórze. Książka ta, chociaż pierwotnie dedykowana dzieciom, dzięki swojemu pozytywnemu przesłaniu odniosła światowy sukces, także wśród dorosłych czytelników. Była także ekranizowana w postaci filmu i seriali animowanych. Na jej podstawie powstało nawet przedstawienie teatralne (Cox i Riches, 2010). Króliki mogą być nawet inspiracją do tworzenia utworów muzycznych – przykładem mogą być utwory *What a day* autorstwa Bena Howarda czy *How we get so dark?* zespołu Royal Blood (Kręciewska, 2022).

Jedną z dawnych ulubionych rozrywek były występy iluzjonistów, a częstą sztuczką przedstawianą przez magików było wyczarowywanie i wyciąganie przez iluzjonistę królika z pozornie pustego cylindra (Randi, 1992).

Rękodzieło i kulinaria

Produkty pozyskiwane od królików mogą także służyć rękodziełu uprawianemu rekreacyjnie, np. wełna królików angorskich jest stosowana w dziewiarstwie, mięso wykorzystuje się w sztuce kulinarnej, a obornik używa się w amatorskich uprawach (Gugolek i Strychalski, 2018; Stern, 2021). Na szczególną uwagę zasługuje zapomniana obecnie, a wyróżniająca się szeregiem walorów wełna królików angorskich, które były w ubiegłym stuleciu licznie hodowane w naszym kraju (Kopański, 1989). Zwierzęta te powoli powracają do Polski, nie na fermy produkcyjne, lecz na wystawy jako zwierzęta hodowane amatorsko. Przykładowo podczas III Tarnowskiej Wystawy Gołębi Rasowych, Drobiu Ozdobnego i Królików Rasowych, która odbyła się w listopadzie 2023 roku, wystawiono 10 królików angorskich (Katalog III Tarnowskiej..., 2023).

Inne formy

Króliki mogą być także wykorzystywane w innych, nierekreacyjnych aktywnościach człowieka. Podobnie zresztą jak i inne gatunki zwierząt są bardzo przydatne podczas edukacji dzieci i młodzieży. W Europie Zachodniej i Stanach Zjednoczonych w wielu placówkach edukacyjnych utrzymuje się zwierzęta w ramach akcji „rabbits as classroom pets” (<http://nswschoolanimals.com/>). Zwierzęta te użytkuje się także powszechnie w badaniach naukowych, co często budzi znaczne kontrowersje. Przypaść jednak trzeba, że królikom laboratoryjnym ludzkość zawdzięcza bardzo wiele. Ostatnia pandemia Covid wskazała, że pomimo rozwoju medycyny nie jesteśmy bezpieczni i nie możemy pozbyć się całkowicie zwierząt laboratoryjnych. Bez królików i innych gatunków, na których prowadzone były i są liczne wielokierunkowe badania, nie rozwiązano by wielu problemów medycznych (Manning i in., 1994; Booting i Morrison, 1997; LaFollette i in., 2020).

Króliki mogą mieć także znaczenie terapeutyczne. Trudno jednak twierdzić, że króliki leczą, czy że obcowanie z nimi ma bezpośredni wpływ na poprawę stanu zdrowotnego człowieka. Wpływ królików, podobnie jak i innych zwierząt stosowanych w zooterapii (animalloterapii), jest raczej pośredni. Zwierzęta uspokajają ludzi, „otwierają”, aktywizują i nastawiają pozytywnie do życia.

Podsumowanie

Powyższe informacje wskazują w jak wielu formach rekreacji oraz innych dziedzinach ludzkiego życia króliki mogą znaleźć swoje miejsce. Warto zauważyć, że coraz częściej wykorzystanie królików odbiega od modeli dotychczas przyjętych. Konieczna jest dalsza edukacja społeczeństwa i popularyzacja hodowli tych wszechstronnie użytkowych zwierząt, które od dały już tak wiele usług człowiekowi.

Piśmiennictwo

- Amato S. (2015). *Beastly Possessions: Animals in Victorian Consumer Culture*. University of Toronto Press. Toronto, 306 pp.
- Berbeka J. (2016). Znaczenie zwierząt w generowaniu ruchu turystycznego i jego organizacji. *Ekonomiczne Problemy Turystyki*, 1(33): 199–210.
- Biały K. (1994). *Podstawy łowiectwa*. Wydawnictwo Łowiec Polski. Warszawa, 203 ss.
- Booting J.H., Morrison A.R. (1997). Badania na zwierzętach niezbędne medycynie. *Świat Nauki*, 4: 26–29.
- Carnegie W. (1988). *Ferrets and ferreting: a practical manual on breeding, managing, training and working ferrets*. Nimrod Press Ltd. Alton, Hants, 68 pp.
- Cheda J. (2010). Łowiectwo i jego rola w życiu społecznym Wielkiej Brytanii i Polski. *Civitas Hominibus*, 5: 91–105.
- Chmiel K., Derewiecki T. (2017). Zwierzęta towarzyszące aktywności fizycznej dawnych Polaków. *Rozprawy Społeczne*, 11(3): 71–74.
- Cox M., Riches C. (2010). *A Dictionary of Writers and their Works*. Oxford University Press. Oxford, 688 pp.
- Grinholc S., Gugolek A. (2020). Królik zajęczak – rasa amatorska czy użytkowa? *Wiad. Zoot.*, 58: 21–27.
- Gugolek A., Strychalski J. (2018). Wykorzystanie królików w rekreacji, edukacji i wspomaganiu terapii człowieka. *Króliki*, 3: 3–13.
- Hanzal V., Hart V., Forejtek D., Mrkvickova K., Koranova D. (2016). *Myslivost II*. Druckvo. Praga, 320 pp.
- Hermanowicz N. (2022). Porównanie wyników reprodukcji samic oraz wzrostu królicząt dwóch ras królików miniaturowych. *Praca inżynierska*. UWM Olsztyn.
- Jastrzębska A., Gugolek A. (2016). Skoki królików – nowy sport z udziałem zwierząt w Polsce? *Króliki*, 1(53): 5–12.
- Jastrzębska A., Gugolek A., Strychalski J. (2017a). Zwierzęta w sporcie rekreacji i rozrywce. Cz.I. *Wiad. Zoot.*, 1: 87–93.
- Jastrzębska A., Gugolek A., Strychalski J. (2017b). Zwierzęta w sporcie rekreacji i rozrywce. Cz.II. *Wiad. Zoot.*, 2: 173–181.
- Jęczmyk A., Uglis J., Steppa R. (2021). Can Animals Be the Key to the Development of Tourism: a Case Study of Livestock in Agritourism. *Animals*, 11(8): 2357.
- Katalog III Wystawy Gołębi Rasowych, Drobiu Ozdobnego oraz Królików Rasowych. (2023). Tarnowski Związek Hodowców Gołębi Rasowych i Drobego Inwentarza. Tarnów.
- Kędzierski G. (2018). Relacja z Krajowej Wystawy Kielce 2018. *Gołębie i Drobny Inwentarz*, 78: 4–8.
- Kopański R. (1989). *Chów królików angorskich*. PWRiL, Warszawa.
- Kowalska D., Gugolek A. (2011). Oryginalne rasy królików. *Prz. Hod.*, 4: 31–33.
- Kręciewska J. (2022). Wykorzystanie zajęczaków w rekreacji człowieka. *Praca licencjacka*. UWM Olsztyn.

- LaFollette M.R., Riley M.C., Cloutier S., Brady C.M., O'Haire M.E., Gaskill B.N. (2020). Laboratory animal welfare meets human welfare: a cross-sectional study of professional quality of life, including compassion fatigue in laboratory animal personnel. *Front. Vet. Sci.*, 7: 114.
- Lorek M.O., Gugolek A. (red.) (2008). *Zwierzęta amatorskie i towarzyszące*. Wydawnictwo UWM Olsztyn, 88 ss.
- Manning P.J., Ringler D.H., Newcomer C.E. (1994). *The Biology of the Laboratory Rabbit*. Academic Press. University of Minnesota Health Sciences Center, Minneapolis, U.S.A., 483 pp.
- Mannix D.P. (1967). *A sporting chance: unusual methods of hunting*. E.P. Dutton & Co., Inc. New York, 253 pp.
- Mettler M. (1993). *Króliki miniaturowe*. Oficyna Wydawnicza Multico. Warszawa, 64 ss.
- Obidziński M. (2015). Rozrywka. Ujęcie w perspektywie koncepcji działania w czasie. *Fides et Ratio*, 21(1): 144–168.
- Randi J. (1992). *Conjuring*. St. Martin's Press. Nowy Jork, 314 pp.
- Stern A. (2021). *Przydomowy chów królików*. Oficyna Wydawnicza Multico, 80 ss.
- Taborska M. (2000). *Królik miniaturowy*. Agencja Wydawnicza Egros. Warszawa, 108 ss.
- Usui R. (2021). Feral animals as a tourism attraction: characterizing tourists' experiences with rabbits on Ōkunoshima Island in Hiroshima, Japan. *Current Issues in Tourism*, 25(16): 2615–2630.
- Usui R., Wei X., Funck C. (2018). The power of social media in regional tourism development: a case study from Ōkunoshima Island in Hiroshima, Japan. *Current Issues in Tourism*, 21(18): 2052–2056.
- Zwoliński C. (2014). Ocena skali hodowli zwierząt amatorskich w województwie warmińsko-mazurskim na podstawie ogłoszeń sprzedaży zamieszczonych na portalu Tablica.PL. XLIII Międzynarodowe Seminarium Kół Naukowych. UWM Olsztyn.
- <http://nwschoolanimals.com/rabbits/rabbits-environment/>
- <http://petslady.com/article/hop-it-bunny-show-jumping-really-thing>
- <http://rabbithoppingnz.wixsite.com/rabbithoppingnz>
- http://www.owes.info.pl/biblioteka/13atlas_bobrych_praktyk_wandzin.pdf
- https://bunnycafe.pl/?gad_source=1&gclid=EAIaIQobChMIIObN0-_hhAMVpG9BAh13uwKYEAAYASAAEgJ0t_D_BwE
- <https://sztukadluga.com>
- https://www.familyeducation.com/entertainment-activities/beyond-the-easter-bunny-20-other-famous-rabbits?fbclid=IwAR0Jk1y2CytbMgV5CARBdrfwyZTZ7MhlgAClzWz_8VBQ3LSLMdZGLJGmjiA#toc-2-peter-rabbit-the-tale-of-peter-rabbit
- <https://www.national-geographic.pl/traveler/artykul/wyspa-krolikow-jak-zwierzeta-pojawily-sie-na-wyspie-czy-warto-wybrac-sie-na-japonska-wyspe-okunoshima>
- <https://www.rspca.org.uk/adviceandwelfare/pets/rabbits>
- <https://www.youtube.com/watch?v=eDIfm0lka4E>
- <https://www.kanin-hop.de/turnierberichte/termine-2024/>
- <https://kralicishop.eu/akce/2-kwalifikacni-zavod-na-me/>
- <https://www.radiozw.com.pl/ponad-tysiac-krolikow-pokazano-na-19-ogolnopolskiej-wystawie-krolikow-rasowych-drobieu-ozdobnego-i-golebi-w-wieluniu>

THE USE OF RABBITS IN HUMAN RECREATION

Andrzej Gugolek, Joanna Kręciewska

SUMMARY

Domestic rabbits are increasingly kept for hobby and recreational purposes. For many people, breeding them is a lifelong passion that fills their free time. The article presents the possibilities of using rabbits in various forms of human recreation. The most common form of recreation using rabbits is the process of breeding or keeping them, both at home as companion animals and in backyard farms. Keeping purebred rabbits is also an opportunity to organize exhibitions and shows. Rabbits are also kept as an “attraction” in agritourism farms, open-air museums and rabbit parks. New sports include rabbit show jumping. These competitions have become popular throughout Europe and are also held in Poland. The latest trends in recreation using rabbits are rabbit cafes and bunny yoga. A controversial form of recreation for most modern people is rabbit hunting. Moreover, rabbits are depicted in many fields of art, the creation and reception of which is used for entertainment and relaxation. The information presented indicates that rabbits have found their place in many forms of recreation and other areas of human life. It is worth noting that the breeding and use of rabbits increasingly differs from the models previously adopted.

Keywords: *Oryctolagus cuniculus*, breeding, recreation, entertainment